

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Dat en hoezeer de politiek het dagelijks leven van mensen diepgaand beïnvloedt, is ook dit jaar weer duidelijk geworden. Maatregelen in de zorg, ik noem alleen maar het persoonsgebonden budget met grote gevolgen voor mensen, kleinen en groten. Maatregelen op immigratie- en asielgebied, ik noem alleen maar de kwestie Mauro, maar dat mag dan ook wel het voorbeeld zijn hoe diep de politiek in een leven zelfs van zo'n jong iemand kan ingrijpen.

En dan spreek ik maar niet van de talloze bezuinigingen, die door mensen niet alleen diep in hun portemonnee worden gevoeld, maar ook een voor een onrustig levensgevoel zorgden, omdat de vaste zekerheid die mensen eerder kenden, opeens wegviel. Banen die verdwenen, mensen die op straat kwamen te staan. En dan de reactie van regeringen op de bankencrisis; regeringen die zwaar onder druk komen te staan van anderen, en tot maatregelen worden gedwongen, die op hun beurt diep ingrijpen in het leven van gewone mensen. Ze weten er in Griekenland alles van. En ze zijn niet de enigen.

Meestal zijn het de mensen die het toch al moeilijk hebben, die in economisch slechte tijden de ergste klappen krijgen, maar opvallend, in de afgelopen periode waren het ook met name de jongeren, althans we zagen dat in Spanje, in Griekenland en Italië, die ten gevolge van de huidige situatie niet aan de bak komen.

2. Die grote invloed van de politiek op het leven van gewone mensen is echt niet alleen karakteristiek voor onze dagen, we zien het ook terug ... in het verhaal dat ik u las, Lucas 2:1-20. Want ook dat verhaal van twee jonge mensen, van Jozef en Maria, vindt haar begin in de politiek, de grote wereldpolitiek mag je zelfs wel zeggen. 'En het geschiedde in die dagen dat een bevel uitging van keizer Augustus ...'

Dat mogen de beginwoorden zijn van het Kerstevangelie, dat is echt niet alleen om de geboorte van dit kind van een historische setting te voorzien. Wat Lucas wil, is ons direct confronteren met de man die het in de wereld voor het zeggen heeft, althans zo lijkt het, zo presenteert hij het ons: de *big boss* van de toenmalige wereld. Een man, zo zal blijken, die een diepgaande invloed tot in Nazaret heeft, die zelfs het leven van twee jonge mensen diepgaand weet te beïnvloeden.

3. Dat is het eerste beeld dat Lucas ons voor ogen wil houden - ik heb mij er met mijn afbeelding op de voorkant van de liturgie maar bij aangesloten - waar ons klassieke beeld van Kerst het kind in de kribbe is. En met recht, mag je ook zeggen, maar om echt te zien wat de betekenis daarvan is, van dat kind in de kribbe, kunnen we toch niet zonder die politieke context.

Als u gedacht had: 'He, even geen politiek in de kerk, met Kerst, even niet alle narigheid van het nieuws van alledag', dan moet ik u teleurstellen. Nee, 'teleurstellen' is hier bepaald niet het goede woord. Als de evangelist ons met Kerst iets willen laten horen, dat is het dat er juist in die narigheid van alle dag, van die invloed van de politiek ons juist iets wil laten horen dat daar haaks op staat. Niet minder politiek, maar van een andere orde. Een geboorte van een kind, je zou bijna denken, vermoeden: als een daad van verzet.

4. Even een tussenopmerking. Want doe je nou onderzoek, zoals ik in de afgelopen week heb gedaan, doe je nou onderzoek naar de receptie van dit verhaal, naar de verwerking van dit verhaal, in liederen, in kerstliederen bedoel ik, wat je dan ziet, is dat element compleet ontbreekt, heel die politieke kant van het kerstverhaal ontbreekt.

'Nou, dat is niet helemaal waar', hoor ik u zeggen. U hebt gelijk, want er zijn wel degelijk liederen .. met koning Herodes erin, en hoe hij gruwelijk te werk ging. Maar dat is niet het verhaal van Lucas, maar Matteüs. Voor deze preek ben ik op zoek gegaan naar een kerstlied met keizer Augustus erin, ik heb er geen een gevonden. Niet in het *Liedboek*, niet in *Tussentijds*, maar ook niet in andere bundels, zelfs niet in liedbundels van Oosterhuis. Dat verbaast. Als er ten slotte iemand is die oog heeft voor de politieke dimensie van het evangelie, dan is hij het toch wel.

5. Als het dit jaar ergens om ging, tenminste zo heb ik dit jaar beleefd, dan was het wel de vraag van de macht, hoe oefent de politieke leiding haar macht uit, en bovenal: waarvoor ze die macht gebruikt, en hoe gaat ze om met degenen die daar kritiek op uiten. Dat was ook en met name de kwestie in tal van Arabische landen: in Tunesië, Egypte, Libië, Jemen en in deze dagen in het bijzonder Syrië.

Opvallend? Opvallend was het dat het vooral de jongeren waren die het allemaal niet meer pikten hoe de machthebbers daar met hun bevolking om gingen, en in opstand kwamen. Hoe het begon? Vaak met kleine acties, waarop vervolgens hardhandig werd gereageerd. Hetgeen vervolgens tot een furieuze reactie van de bevolking leidde, die het vervolgens niet meer accepteerde, en doorging totdat de leider, dictator vaak, wel moest aftreden, omdat mensen doorgingen. Hardhandig neerslaan meestal een effectief middel om mensen te laten stoppen met hun acties, hielpen nu niet. Mensen laten zich er niet meer door gezeggen, ze gaan door, totdat Dat is wat ze hopen en waarom ze doorgaan, totdat het regime valt. Ze gaan door, omdat ze erin geloven dat het toch een keer gaat gebeuren.

6. Kijken we met de ogen van dit afgelopen jaar naar ons verhaal van vanmorgen, dan zeg je hoe: hoe doet hij dat nu, deze keizer Augustus? Hoe oefent hij zijn macht uit?

Het eerste wat mij dan opvalt, is - en dat is echt niet alleen bij hem - , dan zou je hopen dat er - zogezegd - eerst wat bij hem *binnen gaat*, dat hij oog heeft voor zijn mensen, en dat niet alleen, maar ook zorg en aandacht, dat hij oog heeft voor mensen die het moeilijk hebben en dat hij daar vervolgens wat aan zou proberen te doen, op zo iemand zou je toch hopen. Iemand die echt het heil van andere mensen voor ogen heeft. Dat zou je hopen.

Maar bij machthebbers van het mindere soort, is dat meestal niet het eerste, dat er iets bij hen binnenkomt, dat ze bewogen worden door wat ze aan narigheid zien, maar is het meestal direct iets dat *uitgaat*. Zo ook hier. Vaak een bevel. We zijn het gewend. Nou nee, wennen doet het niet, en dat mag ook niet: maar we kennen het wel heel erg goed van machthebbers: de oekazes die uitgaan, de bevelen, de orders, de verordeningen. Ze zijn er in tal van variaties. Dus dat het eerste woord is dat ook van deze machthebber uitgaat, dat verbaast niet: 'En het geschiedde in die dagen dat er een bevel uitgaat van keizer Augustus ..'. En meestal is het dat zo dat anderen dan iets moeten gaan doen. Aan verordeningen moet gehoorzaamd worden. 'Befehl ist Befehl', mag dan de Duitse zegswijze zijn, maar hij is oecumenisch, hij geldt onder machthebbers overal in de wereld, een ieder in zijn eigen taal.

7. Dus dan verbaast het, als je in vers 3 leest: 'En allen gingen'. Dat 'op weg' (NBV) of 'op reis' (NBG) moet u even weglaten. Het zorgt ervoor dat de nadruk helemaal verkeerd komt te liggen. Die moet liggen op het feit dat zij gingen. Een ieder: gehoorzaam aan het bevel, van de keizer. O wee, als je niet was gegaan. Daarover wordt in Lucas' tweede boek, in Handelingen verteld. Dat moet u thuis maar eens nalezen - ik geef u het hoofdstuk en het

vers mee: Handelingen 5:37 -, want daar ging er eentje niet. Dat heeft hij geweten. Die moest dat met de dood bekopen. O wee, als je niet gehoorzaamt aan het dogma van keizer Augustus. We zien aan zulke types in onze tijd, het is te zien aan types à la Assad en Kim Jong-Il . Gruwelijk kunnen ze dan tekeer gaan, als iemand niet doet wat hij heeft bevolen. Dan kunnen er makkelijk doden vallen. En die vallen in zo'n geval ook bij bosjes. Bij bossen kan je beter zeggen.

8. Maar dan, lieve gemeente, dan hoor je dus eerst dat 'allen gingen', maar hoe is dan het vervolg? Moet u horen wat er dan (in vers 4) gezegd wordt. Als u dan in uw bijbeltje kijkt, in de NBV, dan leest u: Jozef ging ... van de stad Nazaret in Galilea enz., maar in het Grieks staat wat anders. Daar staat niet dat ook hij ging. Daar staat een ander werkwoord: het werkwoord 'opgaan'; het is het werkwoord dat straks zal klinken bij het opgaan naar Jeruzalem. Dan zegt u: maar feitelijk ging hij toch ook. En dan zeg ik: u hebt gelijk, en toch ook weer niet. Niet voor niets, dunkt me, laat Lucas ons niet exact hetzelfde werkwoord horen, niet ook hij ging, zoals 'allen gingen'. Het mogen in onze ogen kleine nuanceverschillen, hele kleine misschien zelfs, maar om het toch net even anders te doen dan de anderen, begint het niet daar? Begon het niet ook zo in de Arabische wereld. Het waren in het begin hele kleine dingen, kleine uitingen van mensen die net niet deden zoals de anderen, die afweken, niet eens zo groot, maar het leidde uiteindelijk wel tot een veel grotere beweging, en uiteindelijk zelfs tot volksopstanden.

9. Ook Jozef ging op .. om zich te laten inschrijven. Maar wilt u dan ook nog eens doorlezen. Gebeurt dan waarvoor hij is opgegaan? Gemeente, kijk, dat verbaast mij nou dat er amper een exegeet is die daarop wijst, dat je uiteindelijk niet hoort dat Jozef zich laat inschrijven. Die eerste inschrijving mag dan hebben plaatsgevonden, toen Quirinius landvoogd/stadhouder was over Syrië, maar dat Jozef uiteindelijk doet wat het bevel van hem vraagt, dat horen we niet. Ik moet het anders zeggen: net op dat moment dat dat moet gebeuren, 'toen ze daar waren', horen we van ... vervulling van dagen dat zij baren zou en ze baarde haar eerstgeboren zoon.

Had je hem toendertijd een naam moeten geven, dan hadden ze hem vast 'de demonstrant' genoemd. Er waren er vast geweest die gezegd zouden hebben: die demonstrant mag best wel een naam en een gezicht hebben.

10. Daar nu in Bethlehem wordt hij geboren. En dan hoort u de naam 'Jezus' zelf niet, in dat tweede, dat middelste deel van het Kerstverhaal. Zijn naam klinkt niet, valt niet. Blijkbaar moet je op Kerst preken, zo wil Lucas ons laten horen, zonder de naam Jezus te noemen! Dát is merkwaardig! De naam Jezus mag niet vallen op Kerst! Het lijkt wel oorlog! Toen immers mocht je ook geen namen noemen van mensen uit het verzet. Toen noemde je ook geen namen van mensen die zich inzetten voor de bevrijding van Nederland!

Wat je hier wel hoort –dat is ook merkwaardig!- je hoort wel het woord 'Bevrijder'. U is heden de Bevrijder geboren. Maar de Hebreeuwse naam 'Jezus' valt hier niet. Sotêr staat. En dan moet u weten dat ook keizer Augustus zich met die naam tooit!

En u weet wat die naam betekent: Hij die bevrijdt, d.i. Hij die ruimte maakt in de benauwdheid. Alleen die Griekse naam valt hier: U is heden de bevrijder geboren! Is het dan misschien een woord uit het verzet? Is zijn geboorte een verzetsdaad van Godswege, tegen alle macht die zich verheft?

Iemand heeft ooit Lk 2 een gevaarlijk verhaal genoemd. En dat is het. Een verzetsverhaal is het. Het is het verhaal van een andere macht tegen die macht die zich verheft en die zich ten koste van alles doorzet. Zong Maria dat niet: 'Machtigen heeft Hij van de troon gestort;

vernederden verhoogd?' Als u het mij vraagt, zou ik dan ook zeggen dat hij met de keizersnee geboren is. Ja, hij is met de keizersnee geboren!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*1^e Kerstdag, 25 december 2011
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen
ds. Nico Riemersma*